

Серед умов, які сприяють інтенсифікації креативності під час підготовки студентів, важливими є створення позитивного креативного мікросередовища, атмосфери психологічної безпеки, захищеності, комфорту, невимушеності та свободи за рахунок підтримки творчих починань особистості; ціннісне ставлення до проявів творчості (безумовне оцінювання майбутніх фахівців як стимул до конструктивної та плідної співпраці й співтворчості); індивідуальний творчий стиль професійної діяльності викладача; застосування методів проблемного навчання, активізації творчого мислення, евристичних прийомів, дивергентних завдань та ін.

Задля розвитку креативності студентів має бути наявне нерегламентоване довкілля з відкритими відносинами та наслідування творчій особистості. Такий розвиток відбувається під впливом мікросередовища і наслідування через формування системи мотивів і Особистісний розвиток студента та формування готовності до майбутньої профдіяльності є чинниками оптимізації освітнього процесу. Тому креативність тут виражається щонайперше в постановці проблеми як особистісної і наповненої персоніфікованим змістом. Цьому сприяє системний психоформульвальний вплив на студентів через створення комплексу відповідних умов навчання і виховання.

Список використаних джерел

1. Артемова О.І. Розвиток креативного потенціалу майбутніх практичних психологів в процесі професійної підготовки. *Збірник наукових праць РДГУ*. 2014. №3. С. 19-22.
2. Шандрук С.К. Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів : 19.00.07 : дис. ... д-ра психол. наук ; Тернопільський нац. ун-т . Тернопіль, 2016 . 458 с.
3. Хомуленко Т. Б. Аналіз змісту поняття креативність. *Вісник ХНУ*. № 539. Сер. Психологія. 2002. С. 211-216.

Колос А., Архипович Р.

студенти 4 та 3 курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к. психол. н, доцент кафедри

психології та соціальної роботи ТНЕУ

Гіряк Г.С.

АФЕКТ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ

Відомо, що емоційна складова людини є продуктом її суспільно-історичного розвитку та належить до процесів внутрішньої регуляції поведінки. Сьогодні особливу увагу дослідників привертають проблеми психічного здоров'я громадян. Особливу тривогу викликає той факт, що розвиток емоційної сфери має великий вплив на формування особистості, що згодом позначатиметься на потенційних відхиленнях її поведінки. Емоційні прояви не є психічними розладами, проте їх теж розглядають, як такі, що значно впливають на можливість людини повноцінно усвідомлювати свої дії чи керувати ними. Оскільки, людина постійно піддається різним стресогенним впливам, які, зазвичай, супроводжуються високим рівнем емоційної напруженості вона доволі часто знаходиться на межі психоемоційного виснаження та втрати саморегуляції. До таких станів, які чинять негативний вплив, найчастіше відносять такі як стрес, нервово-психічна напруга, втома, депресія, тривога, поганий настрій, афекти, фрустрацію та інші [2; 3].

Якщо розглядати підняту проблематику крізь призму юридичної практики, то поняття «емоції» відіграють вкрай важливу роль у застосуванні норм кримінального права. У цій науці, одним із складних питань залишається характеристика внутрішніх психічних процесів,

які або спонукають до злочинів, або ж чинять вплив на перебіг процесу їх скоєння. Особлива увага зосереджується на понятті «афект», або іншими словами на тому, що можна прирівняти до «мимовільного спалаху». Адже у цьому стані гальмуються інші психічні процеси людини й стереотипно нав'язується певний спосіб розв'язання проблеми у відповідь на ситуацію, яка вже склалась. Враховуючи суміжний характер даної теми, афект розглядається як своєрідне явище, що стоїть на стику психології і кримінально-правової науки. У Кримінальному кодексі України, поняття «афект» не вживається, натомість про стан сильного душевного хвилювання йдеться у п'яти статтях, а саме: у ч. 4 ст. 36, ч. 3 ст. 39, п. 7 ст. 66, ст. 116, ст. 123 КК [8].

Впродовж усього XX століття наукове знання про цей психічний стан зростає і до сьогодні науковці у своїх працях усе частіше досліджують різні підходи до розуміння психологічних аспектів вивчення афекту, як феномену обмеженої осудності. Значну цінність у дослідженні проблеми сильного душевного хвилювання для нас мають праці В. Вундта, О.М. Леонтьєва [4], Б. С. Утєвського, І.П. Павлова [6] та інших. Зосереджували значну увагу на необхідності впровадження терміну у юридичну практику такі науковці як Т. М. Приходько [9] і В. Б. Первомайський [7].

Оскільки кримінально-правове значення афекту досить обсягове для кваліфікації злочинів і справедливого призначення покарання, дана тематика, нині, є актуальною як ніколи. Однак, надважливим є дослідження питання про особливості здійснення злочинів в стані афекту, від результатів якого залежить наскільки скоротяться випадки неправильного застосування кримінально-правових норм. Отож актуальність дослідження зумовлена тим, що значна кількість злочинів, як в Україні, так і в світі, відбувається в стані афекту, який являється своєрідним тригером.

Афект (від лат. *affectus* – душевне хвилювання) – це сильний та відносно короткочасний емоційний стан, пов'язаний із різкою зміною важливих для суб'єкта життєвих обставин, що супроводжується різко вираженими руховими формопроявами та змінами у функціях внутрішніх органів [1, с. 34].

Переживаючи цей стан, особа може поводити себе всупереч узвичаєним соціальним нормам (котрі є типовими для нас), і втрачає контроль над своїми діями, адже підпорядковується лише впливу емоцій. Афекти є короткочасними але мають бурхливу динаміку і тривалу післядію. Нерідко в стані афекту змінюються звичайні установки особистості, а відтак усунути чи загальмувати процес афекту є неможливим. Проте цей стан не завжди звільняє людину від відповідальності за свої вчинки, оскільки кожна людина має навчитися керувати своєю поведінкою в подібних ситуаціях [5].

Високий ризик появи афективної поведінки постережується при постійних стресових ситуаціях. Науковці вважають, що основа афекту – стан внутрішнього конфлікту, який переживає особа і який породжується або протиріччями між її вподобаннями, або протиріччями між вимогами.

Дослідниками встановлено, що афективний стан характеризується глибокими порушеннями функцій в організмі людини, й супроводжується відхиленням в нервово-психічних процесах. Особливе місце в реакціях афекту посідає вегетативна нервова система і центральні апарати проміжного мозку, що регулюють її. Окрім того, афективний стан описується цілою низкою характеристик: реактивністю, раптовістю виникнення, гостротою протікання, бурхливістю поведінки, нервово-психічним перезбудженням, дезорганізацією психіки, неадекватним сприйняттям навколишньої дійсності і звичайно вегетативними змінами.

Дослідження Павлова І.П. розкриває фізіологічний механізм афективної поведінки як комплекс вроджених властивостей нервової системи, а у вужчому сенсі - тип вищої нервової діяльності (вказуючи на те, що в однакових стресогенних умовах люди діють неоднаково). Саме таке розуміння, підводить до думки, що причинами цього є різна емоційна чутливість до подразників та емоційна стійкість особи [2; 6].

В юридичній психології і психіатрії фахівцями прийнято поділяти афект на 2 види: фізіологічний і патологічний. Фізіологічний афект – це короткочасний розлад психіки людини,

що виникає у відповідь на інтенсивну, раптову психічну травму. Однак, стан такого афекту зберігає можливість керувати відповідними реакціями та їх зовнішніми проявами, усвідомлювати власні вчинки. Також прикметною особливістю є те, що частково зберігається психічний зв'язок між об'єктом і суб'єктом суспільно небезпечних дій. За словами Фреєрова О. Е., для злочинів, що вчинені особами, які мають психічні відхилення, в стані фізіологічного афекту, характерна дія по типу короткого замикання: стимул – реакція, без етапу внутрішньої оцінки «за» і «проти» [10, с. 99]. Таким чином, у статті 20 КК України, закріплений вищезгаданий різновид афекту, що встановлюється судово-психіатричною експертизою і є медичною підставою для визнання особи обмежено осудною [8, с. 170].

Афект фізіологічний відрізняється від афекту патологічного за принципом дихотомії: осудний – неосудний. Патологічний афект – є рідкісною формою, що належить до виняткових станів. Під час його дії відбувається більш глибоке порушення свідомості з повною амнезією, а завершується сильним безсиллям чи сном. Саме цей виключний стан є одним із видів тимчасового розладу психічної складової людини (ч. 2 ст. 19 КК України) та є підставою того, що людина, яка в такому стані вчинила протиправні дії, визнається судом неосудною [8].

Таким чином, феномен патологічного афекту, що перешкоджає усвідомленню значення своїх дій та керуванню ними, тягне за собою наступні кримінально-правові наслідки:

1) осудність повністю прирівнюється до неосудності; 2) суспільно небезпечне діяння, не ставиться у вину особі; 3) людина, яка знаходилась у вищезгаданому стані звільняється від кримінального покарання (ч. 2 ст. 19 КК України).

Отже, емоційні переживання мають вагоме значення як у житті людини, так і у науці кримінального права. Афект як специфічний психоемоційний стан розглядають як стійку форму емоційного неблагополуччя, що призводить до порушень у системі емоційної регуляції. У вужчому розумінні можна вести мову про призначення кримінальної відповідальності людині, а саме: наслідки фізіологічного афекту мають ознаки юридичного критерію обмеженої осудності. А також вирізняють особу, що вчинила суспільно-небезпечний злочин під впливом патологічного афекту, який є кримінально-релевантним психічним розладом і охоплюється медичним критерієм неосудності.

Список використаних джерел

1. Бандурка А. М. Юридическая психология : Терминологический словарь / под ред. А. М. Бандурки. Харків. : Тимченко, 2005. 432 с.
2. Гірняк Г. С., Городова Ю. Ю. Особливості виникнення емоційної напруженості у студентів ВНЗ. *Актуальні задачі сучасних технологій* : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-техн. конф. молодих учених та студентів, м. Тернопіль, 17–18 листопада 2016 р. Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2016. Т. 2. С. 320–321.
3. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія. Київ : Міленіум, 2004. 265 с.
4. Леонтьев А. М. Потребности, мотивы и эмоции : Москва, 2001.
5. Никифоров, А. С. Эмоции в нашей жизни : Москва, 1981. 207 с.
6. Павлов В. Г. Субъект преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 318 с.
7. Первомайський В. Б. Афект фізіологічний: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемчушенко та ін. Київ: 2008. Т. 1. 170 с.
8. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (Серія : «Кодекси і закони України»). Київ : «Скіф», 2005. 472 с.
9. Приходько Т. Фізіологічний афект – одна з підстав визнання особи обмежено осудною. *Право України*. 2001. № 1. С. 53-55.
10. Фрейеров О. Е. Мотивация общественно опасных действий психически неполноценных лиц. *Советское государство и право*. 1989. № 4. С. 99.